

Т. К. Адабашев,

аспірант кафедри господарського права
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

УДК 346.62(477)

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Досліджено особливості застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення законодавства у сфері функціонування платіжних систем.

Ключові слова: господарсько-правова відповідальність, адміністративно-господарські санкції, платіжні системи, переказ коштів.

Важливе значення для забезпечення правового господарського порядку та належного здійснення господарської діяльності в Україні має встановлення дієвої та ефективної системи господарської відповідальності за правопорушення у сфері господарювання. Не винятком є й сфера ринку платіжних послуг та функціонування платіжних систем, яка завжди була важливим сегментом економіки України, а відтак порушення в цій сфері ставлять під загрозу подальший економічний розвиток держави та забезпечення інтересів як окремих користувачів послуг платіжних систем, так і держави в цілому. При цьому особливої ваги набувають проблеми дослідження умов, підстав та порядку застосування заходів публічно-правового впливу на порушників у вигляді адміністративно-господарських санкцій. Актуальність теми дослідження зумовлюється відсутністю правового регулювання застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення законодавства про переказ коштів та відповідних науково-теоретичних розробок науковців з цього приводу, що, відповідно, породжує труднощі та суперечності у вирішенні питань, пов'язаних зі встановленням відповідальності учасників переказу коштів та застосування до них відповідних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зробити висновок, що питання адміністративно-господарських санкцій привертали увагу науковців-юристів і раніше. Зокрема, це стосується досліджень, які проводили такі вчені: С. В. Глібко [1], Е. Ф. Демський [2], О. В. Денисенко [3], Д. М. Лук'янець [4], В. К. Мамутов [5], О. П. Подцерковний [6], О. П. Рябченко [7], Н. М. Шевченко [8], В. С. Щербина [9], Г. М. Шовкопляс [10] та ін. Однак, по-перше, до цього часу не спостерігалось одностайності в позиціях науковців щодо питання правової природи адміністративно-господарських санкцій, їх поняття, видів, умов та підстав застосування, а по-друге, поза увагою вчених залишилися проблеми застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення законодавства, що регулює переказ коштів.

Отже, метою цієї статті є аналіз проблем застосування адміністративно-господарських санкцій у сфері функціонування платіжних систем за порушення законодавства, що встановлює правила здійснення переказу коштів.

Відповідно до частин 3, 4 ст. 217, ст. 238 Господарського кодексу України [11] (далі – ГК) за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарюван-

ня можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. Види адміністративно-господарських санкцій, умови та порядок їх застосування визначаються ГК, іншими законодавчими актами. Адміністративно-господарські санкції можуть бути встановлені виключно законами. Окрім цього встановлено такі адміністративно-господарські санкції, які можуть бути застосовані до порушників: 1) вилучення прибутку (доходу); 2) адміністративно-господарський штраф; 3) стягнення зборів (обов'язкових платежів); 4) застосування антидемпінгових заходів; 5) припинення експортно-імпортних операцій; 6) застосування індивідуального режиму ліцензування; 7) зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; 8) анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності; 9) обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання; 10) скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання; 11) інші адміністративно-господарські санкції. Отже, на сьогодні маємо невичерпний перелік адміністративно-господарських санкцій, які, окрім ГК, можуть встановлюватися і в інших законах.

На наш погляд, слід погодитися з дослідниками, які виділяють такі ознаки адміністративно-господарських санкцій: 1) вони встановлюються виключно законами; 2) підставою застосування санкцій є порушення закріплених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності; 3) суб'єктом відповідальності виступає суб'єкт господарювання; 4) наявність вини суб'єкта відповідальності відповідно до ч. 2 ст. 218 ГК; 5) санкції застосовуються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування; 6) санкції спрямовані на припинення правопорушення

й ліквідацію його наслідків (що реалізується як безпосередньо, так і опосередковано), виконують серед інших функцію попередження, а також гарантують захист прав і законних інтересів громадян, організацій і держави, забезпечують правопорядок у сфері господарювання; 7) строки застосування санкцій передбачені ст. 250 ГК та іншими законами; 8) санкції виявляються в застосуванні до порушників заходів майнового або організаційного характеру [1, с. 132–133].

Проте закріплення в кодифікованому акті господарського законодавства поняття, видів, умов та порядку застосування адміністративно-господарських санкцій породило сувору наукову дискусію стосовно їх правової природи.

Одна група вчених вважає, що останні мають адміністративну правову природу та є нічим іншим як заходами адміністративної відповідальності юридичних осіб. Цієї позиції дотримується Д. М. Лук'янець, який при буквальному тлумаченні норм ст. 216 та ст. 217 ГК робить висновок про те, що, по-перше, адміністративно-господарські санкції не є різновидом господарських санкцій, а відтак їх застосування не можна вважати господарсько-правовою відповідальністю [4, с. 10–11]; по-друге, їм притаманна така ознака, як застосування в адміністративному порядку переважно органами виконавчої влади, у якого відсутні відносини підпорядкування із суб'єктом правопорушення, а також за своїм змістом вони повністю охоплюються більш широким поняттям – «заходи адміністративного примусу» [4, с. 14]. Адміністративну природу адміністративно-господарських санкцій доводять і О. В. Денисенко та О. П. Рябченко. Як і Д. М. Лук'янець, вони наводять приблизно однакові аргументи, які зводяться до того, що застосування адміністративно-господарських санкцій, як і реалізація адміністративних, має виключно державно-примусовий характер, а об'єктом правопорушення є публічний порядок у державі [3, с. 126–132; 7, с. 37–40]. Дійсно, між господарськими санкціями та адміністративно-господарськими санкціями є дуже велика та істотна різниця, яка виявляється у підставах та порядку їх

застосування. Так, господарські санкції, відповідно до ГК, застосовуються за порушення договірних зобов'язань у сфері господарювання саме сторонами цього зобов'язання, тоді як адміністративно-господарські санкції застосовуються за порушення правил здійснення господарської діяльності уповноваженими органами державної влади та місцевого самоврядування. Але це аж ніяк не свідчить про те, що ці санкції не є засобом господарсько-правової відповідальності. На наш погляд, йдеться лише про її різні форми: договірну та недоговірну. Крім цього, звичайно, адміністративно-господарські санкції мають публічно-правовий характер, але й особливістю господарського права як галузі права є те, що воно регулює не тільки приватноправові відносини, що складаються в процесі здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а й встановлює публічний господарський правовий порядок у різних сферах економіки. В цьому контексті слід погодитись із С. В. Глібко, який вважає, що сталі категорії науки адміністративного права можливо й необхідно враховувати при теоретичних дослідженнях господарсько-правової відповідальності, але при цьому слід розуміти, що становлення інститутів і категорій господарського права ґрунтується передусім на особливостях господарських правовідносин [1, с. 132]. Тому застосування адміністративно-господарських санкцій органами державної влади та місцевого самоврядування свідчить лише про те, що цей вид господарсько-правової відповідальності реалізується в організаційно-господарських правовідносинах органами, наділеними стосовно суб'єктів господарювання, які вчинили господарське правопорушення, господарською компетенцією.

Друга група вчених, яка є більш широкою, з посиланням на Кодекс України про адміністративні правопорушення та рішення Конституційного суду України від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 (справа про адміністративну відповідальність юридичних осіб) [12] заперечує як віднесення адміністративно-господарських санкцій до заходів адміністративної відповідальності, так і можли-

вість адміністративної відповідальності юридичних осіб взагалі. Так, наприклад, Е. Ф. Демський, будучи вченим-адміністративістом, водночас вважає, що встановленням адміністративно-господарських санкцій законодавець насамперед мав на меті забезпечити публічний вплив економічного змісту на сферу підприємницької діяльності та господарювання, а по-друге, створити певну систему правових засобів економічної відповідальності, які б характеризували і за формою, і за змістом новий вид юридичної відповідальності – господарсько-правову [2, с. 26]. В. К. Мамутов вважає, що зазначена група санкцій є господарською (економічною) тому, що санкції застосовуються до суб'єктів господарювання за порушення правил (умов) здійснення господарської діяльності [5, с. 867]. В. С. Щербина до правових засобів господарсько-правової відповідальності відносить й адміністративно-господарські санкції, які за своїм характером є публічно-правовими [9, с. 404]. На думку О. П. Подцерковного, головною ознакою цих санкцій є те, що кожна з них несе негативні економічні наслідки для правопорушника і має примусовий характер, незалежно від характеру і мети [6, с. 759–760].

Слід зазначити, що господарська діяльність різноманітна за своєю природою, що обумовлює не тільки множинність адміністративно-господарських санкцій за порушення правил її здійснення, а і їх специфіку в різних сферах господарських правовідносин. Множинність та єдина цільова направленість усіх адміністративно-господарських санкцій не виключає, а припускає можливість їх систематизації, внутрішньої диференціації. Класифікація адміністративно-господарських санкцій можлива за різними критеріями, серед них: механізм та умови, характер, цілі їх застосування [8, с. 81].

До того ж їх можна класифікувати залежно від конкретної сфери застосування. У зв'язку з цим останнім часом спостерігається широкий інтерес зі сторони науковців до проблем застосування адміністративно-господарських санкцій у зовнішньоекономічній діяльності у вигляді пені за порушення стро-

ків розрахунків [1, с. 130–140], припинення експортно-імпорتنних операцій, індивідуального режиму ліцензування [13, с. 32–35]; у механізмі фінансування і будівництва житла органами державної влади [10, с. 176–182] тощо. Однак науковці жодного разу не звертали увагу на питання застосування адміністративно-господарських санкцій у сфері функціонування платіжних систем за порушення правил здійснення господарської діяльності з переказу коштів, хоча ринок платіжних послуг на сьогодні залишається одним із основних сегментів економіки України.

Досліджуючи цю сферу господарської діяльності не можна не зосередитись на особливостях, притаманних адміністративно-господарським санкціям, підставою застосування яких є порушення відповідними суб'єктами встановлених законодавством правил, регламентуючих порядок здійснення операцій з переказу коштів в межах платіжних систем, та більшою мірою проблемах, які при цьому виникають.

Окрім цього вважаємо, що адміністративно-господарські санкції мають застосовуватися і з інших підстав, окрім порушення правил здійснення господарської діяльності. Аналізуючи численні судові рішення Вищого господарського суду України, можна дійти висновку, що велика кількість порушень у сфері переказу коштів пов'язана із порушенням банками взятих на себе договірних зобов'язань. Найпоширенішими виявилися помилкові перекази (Постанова ВГСУ у справі № 29/456), неналежні перекази (Постанова ВГСУ у справі № 10/23), невиконання переказу (Постанови ВГСУ в справах № 34/461, № 7/36-2009, № 02/64-64, № 33/294) тощо. В деяких випадках мова йде про систематичний характер цих порушень з боку банків. При цьому їх наслідком є не тільки порушення прав та законних інтересів клієнтів банку або третіх осіб (приватний інтерес), а й інтересів держави в цілому (публічний інтерес). Причиною, на наш погляд, слід вважати те, що приватних засобів захисту прав та охоронюваних законом інтересів клієнтів банку, що полягають у застосуванні контрагентами

до порушників господарських санкцій, недостатньо, тому вважаємо, що рівень приватного захисту в цьому випадку не задовольняє потреби учасників переказу коштів, що неодмінно призводить до порушення публічного інтересу держави, а саме до порушення основних засад та принципів функціонування платіжних систем. Отже, гадаємо, що систематичне порушення банком як учасником платіжної системи договірних господарських зобов'язань із переказу коштів також може бути підставою для застосування адміністративно-господарських санкцій, адже в цьому випадку порушуються не тільки приватні інтереси клієнтів банків та третіх осіб, а й публічний інтерес держави, що також потребує належного захисту.

Слід звернути увагу на те, що правові норми, які встановлюють систему відповідальності суб'єктів господарювання за порушення правил здійснення діяльності із переказу коштів можна поділити на загальні та спеціальні. Це насамперед стосується умов, підстав та порядку застосування адміністративно-господарських санкцій, а також їх видів.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [14] (далі – Закон про платіжні системи) діяльність із переказу коштів можуть здійснювати банки, а також небанківські фінансові установи за наявності ліцензії Національного банку України (далі – НБУ) на переказ коштів без відкриття рахунків. Отже, певні правові норми, які встановлюють загальну систему заходів впливу на зазначених суб'єктів господарювання, що можуть застосовуватися в тому числі і в платіжних системах, можна віднайти в Законі України «Про банки та банківську діяльність», який регулює діяльність банків [15] (далі – Закон про банки), та Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [16] (далі – Закон про фінансові послуги), що регулює діяльність інших фінансових установ.

Так, згідно зі ст. 73 Закону про банки у разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки НБУ,

банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ, його вимог або здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, НБУ адекватно вчиненому порушенню або рівню такої загрози має право застосувати заходи впливу. При цьому серед усіх перерахованих заходів впливу, встановлених у законі, тими, що відповідають ознакам адміністративно-господарських санкцій та можуть застосовуватися саме за порушення законодавства про переказ коштів, серед інших правопорушень у сфері банківської діяльності можуть бути такі: 1) установлення для банку підвищених економічних нормативів; 2) підвищення резервів на покриття можливих збитків; 3) обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій; 4) відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку; 5) накладення штрафу на банк відповідно до положень, затверджених Правлінням НБУ, але у розмірі не більш як один відсоток суми зареєстрованого статутного капіталу. Але хоча Законом про банки і встановлено обмеження стосовно розміру штрафу у вигляді одного відсотка статутного капіталу, розмір самого штрафу закріплюється в Положенні Про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства [17]. Це не співпадає із нормами ст. 238 ГК про те, що адміністративно-господарські санкції та їх види можуть встановлюватися виключно в ГК та інших законах, а не підзаконних нормативно-правових актах. У цьому контексті слід погодитись із В. С. Щербиною, який зазначає, що в окремих випадках у підзаконних нормативно-правових актах, що деталізують і конкретизують норми відповідних законів, може встановлюватися тільки порядок (механізм) застосування окремих адміністративно-господарських санкцій [9, с. 416].

Що стосується Закону про фінансові послуги, то ним встановлено такі заходи впливу, які можна визначити як адміністративно-господарські санкції і застосувати до небанківських фінансових установ за порушення законодавства про переказ коштів: 1) накладення

штрафу на учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) за провадження діяльності на ринках фінансових послуг, для якої законом встановлені вимоги щодо одержання ліцензії та/або реєстрації, без відповідної ліцензії та/або реєстрації; неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації; ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпорядження, рішення Уповноваженого органу про усунення порушення щодо надання фінансових послуг; 2) тимчасове зупинення або анулювання ліцензії на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг; 3) виключення відповідно до законодавства учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) з Державного реєстру фінансових установ або реєстру осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги.

На наш погляд, таке встановлення адміністративно-господарських санкцій повністю не відображає всієї специфіки, що притаманна ринку платіжних послуг та господарській діяльності з переказу коштів. Це стосується перш за все кола суб'єктів господарювання, до яких застосовуються санкції, органів державної влади, уповноважених їх застосовувати, специфічних видів санкцій, які можуть застосовуватися лише за порушення правил здійснення господарської діяльності із переказу коштів тощо. А тому слід проаналізувати норми Закону про платіжні системи, який визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України, встановлює відповідальність суб'єктів переказу, а також визначає загальний порядок здійснення нагляду (оверсайту) за платіжними системами.

Проте слід зазначити, що до недавнього часу Закон про платіжні системи передбачав лише систему господарських санкцій за порушення договірних зобов'язань із переказу коштів банками та небанківськими фінансовими установами-учасниками платіжних систем з однієї сторони та користувачами

платіжних послуг з іншої. Що стосується заходів публічно-правового впливу на порушників у вигляді застосування до них адміністративно-господарських санкцій за порушення не договірних зобов'язань, а правил здійснення господарської діяльності із переказу коштів у платіжних системах, то законом ця система відповідальності не була встановлена. Отже, існувала необхідність розробки спеціальних правових норм, які б встановлювали відповідальність спеціальних суб'єктів господарювання у сфері функціонування платіжних систем і доповнення ними Закону про платіжні системи.

Частково заповнити цю прогалину у праві мали норми Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків)» [18]. Але зазначимо, що між тим законопроектом, який подавався на розгляд Верховної Ради України 20.06.2012 р. [19; 20], та тим, що був прийнятий за основу 04.07.2012 р. та в цілому 18.09.2012 р. [18] є істотна різниця. Так, законопроект від 20.06.2012 р., зокрема, запроваджував систему нагляду (оверсайту) за платіжними системами та систему адміністративно-господарських санкцій, що можуть бути застосовані за результатами нагляду у вигляді відповідних заходів впливу. Тоді як у подальших документах, розглядуваних Верховною Радою України, та прийнятому в цілому законі такі правові норми взагалі відсутні. Натомість зазначені зміни до Закону про платіжні системи були внесені пп. 13 п. 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про депозитарну систему України» [21]. На нашу думку, це передусім пов'язано із необхідністю встановлення перехідного періоду для того, щоб платіжні системи мали можливість привести свою діяльність у відповідність до законодавства, адже набрання чинності зазначеним законом, а також змінами, які ним були внесені, відбудеться через рік з моменту їх офіційного опублікування.

Що стосується самих змін, то передбачається, що НБУ здійснюватиме не «нагляд (оверсайт)» за платіжними системами, а їх

«відстеження». Але, на наш погляд, питання державного регулювання ринку платіжних послуг, зокрема й «нагляд» за платіжними системами або їх «відстеження», потребують окремого дослідження з огляду на їх важливість у системі господарсько-правового регулювання платіжних систем.

Зауважимо, що за результатами відстеження до суб'єктів господарювання можуть застосовуватися такі заходи впливу: 1) проведення переговорів з особами, які є об'єктами відстеження, стосовно необхідності приведення їх діяльності у відповідність до встановлених вимог; 2) письмове застереження щодо усунення порушень; 3) обмеження, зупинення чи припинення надання окремих видів послуг у платіжних системах в Україні; 4) накладення штрафів на посадових осіб юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців, які є об'єктами відстеження, у порядку, встановленому законодавством України; 5) виключення платіжної системи/учасника платіжної системи з Реєстру; 6) заборона здійснення діяльності в Україні. До того ж цей перелік можна доповнити ще й такою санкцією, як заборона платіжній організації платіжної системи протягом певного періоду часу приймати нових учасників. Крім цього, такий захід впливу як накладення штрафів на посадових осіб юридичних осіб, які є об'єктами відстеження серед інших перерахованих, які можуть застосовуватися до порушників, не можна вважати адміністративно-господарською санкцією. Вважаємо, що така санкція є заходом адміністративно-правової відповідальності та покаранням за відповідне адміністративне правопорушення, вчинене ними. Що стосується фізичних осіб – підприємців, то вони відповідно до ГК України є суб'єктами господарювання, а тому, на відміну від посадових осіб юридичних осіб, вважаються суб'єктами господарсько-правової відповідальності.

Встановивши перелік адміністративно-господарських санкцій, треба визначити коло суб'єктів, до яких вони можуть застосовуватись за порушення правил здійснення господарської діяльності з переказу коштів з урахуванням особливостей, що притаманні

досліджуваній сфері. Коли йдеться про діяльність із переказу коштів, що провадиться в межах платіжних систем, які самі по собі не є окремими суб'єктами господарювання, а тільки створюються з метою забезпечення надання послуг із переказу коштів, то суб'єктами відповідальності у вигляді адміністративно-господарських санкцій мають бути: 1) платіжні організації внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем, які є резидентами України, та платіжні організації міжнародних платіжних систем – нерезиденти, із якими суб'єкти господарювання укладають договори про участь у таких системах, завданням яких є загальне керівництво платіжними системами; 2) банки та небанківські фінансові установи – учасники внутрішньодержавних або міжнародних платіжних систем, які безпосередньо здійснюють діяльність із надання послуг з переказу коштів користувачам платіжних систем; 3) юридичні особи – учасники платіжних систем, що здійснюють іншу діяльність, безпосередньо не пов'язану із переказом коштів, але направлену на забезпечення її здійснення (наприклад, процесингові, клірингові установи, розрахункові центри тощо); 4) юридичні особи або фізичні особи – підприємці, які безпосередньо не є учасниками платіжних систем, але здійснюють діяльність із переказу коштів на підставі агентських угод, укладених із банками або небанківськими фінансовими установами – учасниками платіжних систем.

Що стосується органів державної влади, які наділені компетенцією застосовувати адміністративно-господарські санкції за порушення правил здійснення господарської діяльності із переказу коштів, то відповідно до статей 41, 42 Закону про платіжні системи контроль за діяльністю платіжних систем, що функціонують у межах України, і за дотриманням учасниками платіжних систем нормативно-правових актів, що регламентують порядок проведення переказу, а також застосування відповідних заходів впливу, передбачених законодавством України, покладається на НБУ. Таким чином, логічно було б говорити, що НБУ і є тим самим орга-

ном державної влади, що вправі застосовувати адміністративно-господарські санкції за відповідні правопорушення у сфері переказу коштів. Водночас зазначимо, що НБУ не завжди мав виключні повноваження з регулювання ринку платіжних послуг. Згідно зі ст. 21 Закону про фінансові послуги (в редакції від 08.07.2011 р.) в Україні існувала трихотомія державного регулювання ринків фінансових послуг в такому вигляді: щодо ринку банківських послуг (включаючи переказ коштів банками) – воно здійснювалось НБУ; щодо ринку цінних паперів – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; щодо інших ринків фінансових послуг (включаючи переказ коштів небанківськими фінансовими установами) – національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – НКДРФП). І, відповідно, НКДРФП мала право застосовувати адміністративно-господарські санкції за порушення правил здійснення господарської діяльності з переказу коштів, вчинені небанківськими фінансовими установами, а НБУ – за ті самі порушення, вчинені банками. При цьому небанківські фінансові установи, що здійснювали діяльність із переказу коштів, були під подвійним впливом державного регулювання із сторони і НКДРФП, і НБУ. Особливо це стосувалось платіжних організацій внутрішньодержавних або міжнародних платіжних систем, утворених резидентами. У зв'язку з цим фактом існувала необхідність уніфікації повноважень із державного регулювання за сферою платіжних систем, здійснення нагляду та контролю за діяльністю їх засновників та учасників, а також застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення у цій сфері й зосередження їх у НБУ.

Зазначимо, що це було враховано законодавцем при вдосконаленні законодавства про платіжні системи та переказ коштів за цими напрямками, що підтверджує обґрунтованість нашої позиції. Так, як уже зазначалося, ВРУ прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних

систем та розвитку безготівкових розрахунків» [18]. Цим законом були внесені зміни до Закону про фінансові послуги, за якими НБУ визнається єдиним регулятором ринку банківських послуг та діяльності з переказу коштів, а тому має виключні повноваження застосовувати адміністративно-господарські санкції за відповідні порушення законодавства про переказ коштів. Вважаємо це позитивним зрушенням у тенденції гармонізації законодавства про платіжні системи та переказ коштів в Україні.

Враховуючи все викладене вище можна дійти таких висновків стосовно особливостей застосування адміністративно-господарських санкцій:

по-перше, вони застосовуються за порушення правил здійснення господарської діяльності із переказу коштів у межах платіжних систем, встановлених у законодавстві;

по-друге, виключні повноваження стосовно застосування адміністративно-господарських санкцій має НБУ як єдиний регулятор ринку банківських послуг та переказу коштів, включаючи переказ коштів небанківськими фінансовими установами;

по-третє, адміністративно-господарські санкції можуть застосовуватись до платіжних організацій платіжних систем, банків та небанківських фінансових установ – учасни-

ків платіжних систем, що безпосередньо здійснюють переказ коштів, інших учасників, які безпосередньо не здійснюють операції з переказу коштів, але забезпечують функціонування платіжних систем, юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців, які не є учасниками платіжних систем, але здійснюють свою діяльність на підставі агентських угод, укладених з учасниками платіжних систем;

по-четверте, і найголовніше, види адміністративно-господарських санкцій, умови, підстави та порядок їх застосування у сфері переказу коштів у межах платіжних систем встановлені законом.

Зазначимо, що проаналізовані в цій статті санкції мають велике значення для забезпечення законності в сфері функціонування платіжних систем та провадження діяльності з переказу коштів, захисту прав і законних інтересів користувачів платіжних послуг, учасників платіжних систем та держави в цілому.

В подальшому також необхідно продовжити дослідження проблем господарсько-правової відповідальності у сфері функціонування платіжних систем та дослідити види, підстави та порядок застосування окремих господарських санкцій за порушення відповідними суб'єктами договірних господарських зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Глібо С. В. Пеня за порушення строків розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності як адміністративно-господарська санкція / С. В. Глібо // Проблеми законності / відп. ред. В. Я. Тацій ; редкол. А. П. Гетьман [та ін.]. – Вип. 109. – Х. : Нац. юрид. акад. України імені Я. Мудрого, 2010. – С. 130–140.
2. Демський Е. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності / Е. Демський // Юридична Україна. – 2005. – № 9. – С. 24–29.
3. Денисенко О. В. Адміністративно-господарські санкції: проблеми, перспективи та шляхи подолання колізій при їх застосуванні / О. В. Денисенко // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 3. – С. 126–133.
4. Лук'янець Д. Про правову природу адміністративно-господарських санкцій / Д. Лук'янець // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 3. – С. 10–15.
5. Хозяйственное право : учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. ; под ред. В. К. Мамутова. – К. : Юринком Интер, 2002. – 912 с.
6. Хозяйственный кодекс Украины : науч.-практ. коммент. / под общ. ред. А. Г. Бобковой. – Х., 2008. – 1296 с.
7. Рябченко О. П. Сутність адміністративно-господарських санкцій / О. П. Рябченко // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 2. – С. 37–40.
8. Шевченко Н. Понятіе адміністративно-хозяйственных санкций / Н. Шевченко // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 80–82.

9. Щербина В. С. Адміністративно-господарські санкції як форма господарсько-правової діяльності / В. С. Щербина // *Правова система України: історія, стан та перспективи* : у 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 4. Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права. – С. 402–450.
10. Шовкопляс Г. Правові особливості застосування адміністративно-господарських санкцій у механізмі фінансування і будівництва житла органами державної влади / Г. Шовкопляс // *Право України*. – 2010. – № 5. – С. 176–183.
11. *Господарський кодекс України* : Закон України від 16.01.2003 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
12. Рішення Конституційного Суду України (справа про відповідальність юридичних осіб) // *Офіційний вісник України*. – 2001. – № 24. – Ст. 1076.
13. Шевченко Н. Застосування адміністративно-господарських санкцій у зовнішньоекономічній діяльності / Н. Шевченко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2006. – № 3. – С. 32–35.
14. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України № 2346-III від 05.04.2001 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
15. Про банки та банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
17. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства : Постанова правління Національного банку України № 346 від 17.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків : Закон України № 5284-VI від 18.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5284-vi>.
19. Повідомлення на офіційному порталі Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/67300.html>.
20. Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43801.
21. Про депозитарну систему України : Закон України № 5178-VI від 06.07.2012 р. // *Офіційний вісник України*. – 2012. – № 76. – Ст. 3066.

Адабашев Т. К. Правовые особенности применения административно-хозяйственных санкций в сфере функционирования платежных систем.

Исследованы особенности применения административно-хозяйственных санкций за нарушение законодательства в сфере функционирования платежных систем.

Ключевые слова: хозяйственно-правовая ответственность, административно-хозяйственные санкции, платежные системы, перевод денег.

Adabashev T. K. Legal features of the administrative and economic sanctions in the functioning of payment systems.

The features of the administrative and economic sanctions for violating legislation in the payment systems were observed.

Key words: economic and legal responsibility, administrative and economic sanctions, payment systems, money transfer.